

JANJA GAŠPAR

RAZGOVOR S NADOM PUTAR-GOLD

Nada Puttar-Gold (1923.) mezzosopranistica je znatne međunarodne karijere i jedna od najistaknutijih varaždinskih opernih umjetnica. Studij pjevnja završila je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, gdje je postala jedan od stupova opere Hrvatskog narodnog kazališta. Inozemnu karijeru započela je u Njemačkoj kao članica gradske opere u Berlinu i Državne opere u Frankfurtu na Majni. Gostovala je u uglednim opernim kućama u 59 europskih gradova i na festivalima u Splitu, Opatiji i Dubrovniku kojima se uvijek rado vraćala. Nakon inozemne karijere ponovno je djelovala

kao prvakinja Zagrebačke opere, a svoje bogato iskustvo prenosila je i mlađim naraštajima pjevača kao profesorica solo pjevanja na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji.

1. Iz mnogih Vaših izjava saznajemo da je vaša majka svirala klavir. Je li ona na vas prenijela ljubav prema glazbi?

U ranoj mladosti slušajući moju majku kako svira klavir zavoljela sam taj instrument i odlučila sam da ću postati pijanistica. Sa jedanaest godina počela sam učiti glasovir privatno kod gđe Anke Stöhr, kćerke hrvatskog kompozitora Ante Stöhra, od koje sam dobila moje prvo muzičko obrazovanje, od učenja nota do tehnike klavira.

2. Vi ste bivša učenica Glazbene škole u Varaždinu; kojih ste godina pohađali glazbenu školu?

Glazbenu školu sam pohađala od 1936. do 1940. godine.

* Fotografija: Dokumentacija Varaždinskih baroknih večeri

3. Nakon dvadesetak godina stagnacije Glazbene škole, to je vrijeme kada su se za njezino ponovno otvaranje založili Marija Šanjek te Krešimir Filić koji je postao školski ravnatelj. Uz Mariju Šanjek koja je podučavala klavir i teoriju glazbe, kolektivu su se pridružile Anka Stöhr, Jelislava Krajanski i Otika Petrony-Káderžavek, nastavnice klavira te honorarni nastavnik Vladimir Gerčan koji je nakon Krešimira Filića postao ravnatelj. Tko vam je u muzičkoj predavo klavir?

U muzičkoj školi sam također bila đak gđe Anke Stöhr koja mi je ostala u trajnoj uspomeni. Na muzičkoj svjedodžbi je napisala ocjenu „neumorna“.

4. Kako se odvijalo vaše daljnje glazbeno obrazovanje?

God. 1941. godine odlazim u Zagreb i nastavljam studij klavira u Muzičkoj školi Lisinski u Draškovićevoj ulici kod profesora Petra Dumičića. 1945. upisujem se u Hrvatski državni konzervatorij u Gundulićevoj ulici, današnjoj Muzičkoj akademiji. Profesor klavira bio mi je profesor Stanko Šimunić. Nisam bila zadovoljna sa svojim napredovanjem pa sam zamolila mog kolegu Juricu Muraja da me preporuči svom profesoru Svetislavu Stančiću koji je bio izvrstan pedagog za klavir. Nakon mojih upornih molbi profesor Stančić je prisato da radi samnom privatno i bila sam njegov đak četiri godine.

5. A kada ste i kako otkrili svoj glas?

Kod kuće sam imala običaj pjevušiti za vrijeme vježbanja. Slušajući me, majka me nagovorila da kao sporedan predmet upišem solo pjevanje jer je smatrala da imam lijepe glasovne mogućnosti. To isto je nagovarala moju majku njena učiteljica klavira jer je opazila njen lijepi i zvučni glas. Poslušala sam majčin savjet i predstavila se profesoru Milanu Reizeru. Njegovo mišljenje nije baš bilo pohvalno: „Ti imaš veliki grubi glas i ja ne znam da li ću iz toga moći nešto učiniti“.

6. Ali Vas ta njegova prognoza ipak nije obeshrabrila i odvela sa tog puta?

Kako sam se u međuvremenu pjevački razvijala rekao je da mu ne spominjem više tu audiciju jer je to bila njegova najlošija pedagoška prognoza. Jedno kratko vrijeme sam bila đak nekadašnje odlične altistice Marte Griff-Pospišil. U međuvremenu nisam odustala od studija klavira i redovito sam išla na satove kod profesora Stančića. Učila sam kratko vrijeme violinu kod profesora Tarbuka i orgulje kod profesora Dugana. Na jednom klavirskom satu koji je skoro uvijek trajao četiri sata, profesor Stančić mi je rekao: „Čuo sam o vašem napretku u pjevanju i želio bi vas čuti“. Ja sam mu otpjeva-

la ariju Dalile i sama se pratila na klaviru. Nakon toga mi je rekao da ću odmah preći na glavni predmet solo pjevanje jer nemam nikakvu šansu za pijanističku karijeru budući da sam taj studij počela prekasno, a izgledi za pjevačku karijeru su sigurno veći i sigurniji. Poslušala sam taj savjet vrlo nerado i to sam učinila.

7. Ipak, u pjevanju ste sve više napredovali...

Nakon jednog međunarodnog natjecanja mladih umjetnika u Beogradu dobila sam prvu nagradu. Zadnju godinu studija upisala sam u klasi profesora Vrbanića. Na jednoj pjevačkoj produkciji bio je prisutan tadašnji direktor opere Milan Sachs koji me pozvao na audiciju u Hrvatsko narodno kazalište i dao mi ulogu Vanje u operi M. Glinke *Ivan Susanjin*. Nakon uspješnog debuta bila sam angažirana.

8. Tada ste još bili studentica... U ono vrijeme bilo je zabranjeno studentima nastupati prije diplome pa je za to trebala posebna dozvola ministarstva prosvjete.

Kakvo je vaše prvo iskustvo s ostalim pjevačima, redateljima i dirigentima? S kakvim se izazovima ili teškoćama susreće mladi umjetnik?

Direktor opere je bio sjajan muzičar koji je pažljivo odabirao uloge mladim neiskusnim pjevačima. Tako sam ja na početku pjevala mnogo malih uloga dok nisam bila sposobna preuzeti zahtjevnije. Kod odabira bili su odlučujući savjeti mog pedagoga profesora Vrbanića koji mi je bio najbolji savjetnik tokom moje cijele tridesetogodišnje pjevačke karijere. Mladi pjevači se često susreću sa mnogim teškoćama i izazovima pa tako često prerano preuzimaju teške zadatke koje nisu u stanju apsolvirati što im onemogućava pravilan razvitak i oštećuje im njihov glasovni instrument.

9. Koliko pjevač mora biti glumački sposoban?

Za moj glumački razvitak bio je veoma zaslužan profesor Vlado Habunek koji je bio moj nastavnik glume na Muzičkoj akademiji. On je zdušno radio sa mladim pjevačima, učio ih je logično povezivanje pjevanja sa glumom tako da je sve imalo svoj logički slijed. On je bio i vrlo često moj redatelj u Hrvatskom narodnom kazalištu. Lijepo uspomene u ostvarivanju mojih interpretacija u operi vežu me uz sjajnog muzičara maestra Mladena Bašića.

10. Kako je započela vaša inozemna djelatnost?

Još za mog boravka u Zagrebu dobila sam ponudu za nastup u Beču u Musikvereinu za Verdi-ev Requiem sa dirigentom Molinari-Pradelliem. Taj

nastup je bio za mene enormni podstrek kada je kritika napisala da sam bila iznenađenje večeri. Malo kasnije sam nastupila prvi puta u Bečkoj operi kao Amneris u *Aidi*. Tako sam se polako ali sigurno približavala djelatnosti na inozemnim pozornicama. Nakon osam godina boravka u Hrvatskom narodnom kazalištu otišla sam u zapadni Berlin gdje je počela moja inozemna karijera.

11. *A nakon Berlina?*

Poslije pet godina angažmana u Berlinu bila sam tri godine u Frankfurtu na Majni. U ono vrijeme je Njemačka bila podijeljena pa sam tako u Frankfurtu imala prošireni krug djelatnosti. Tako sam imala priliku pjevati u Münchenu, Hamburgu, Kölnu, Kasselu gdje sam dva put tjedno pjevala u *Aidi*. Gostovala sam u Francuskoj, Italiji, Španjolskoj, Švicarskoj, Engleskoj i Grčkoj.

12. *S kojim dirigentima ste surađivali?*

Pjevala sam pod vodstvom Hansa Knappertsbuscha, Karla Böhma, Lorina Maazela, André Cluytensa, Alberta Eredea, Vittoria Guida, Nello Santia, Rudolfa Kempea, Georga Soltia, Artura Rothera, Wolfganga Sawallischa.

13. *Koje su bile Vaše glavne uloge i u kojem ste se reperetoaru osjećali najjačom?*

Moj repertoar je bio veoma raznolik. Pjevala sam altovski, mezzosopranski i djelomično sopranski fah. Uloge sam pjevala na njemačkom, talijanskom i francuskom jeziku. Nastupala sam u operama Puccinia, Verdia, Musorgskog i Wagnera.

14. *Kojih se poznatih pjevačkih partnera rado sjećate?*

Nastupala sam zajedno sa Fischer-Diescauom, Wolfgangom Windgassenom, Martom Mödl, Jon Vickersom, Leonie Rysanek, Josef Greindlom, Hans Hotterom, Gottlob Frickom, Fritzom Wunderlichom. Sve su to bili vrhunski umjetnici od kojih se moglo mnogo naučiti.

15. *Vaš suprug Vam je bio velika podrška, bio je uz vas u Berlinu i Frankfurtu, pratio Vas je na gostovanjima. Da li je lako živjeti s pjevačicom od karijere?*

Moj suprug mi je bio jedan od najvažnijih podrška u mojoj inozemnoj karijeri jer nisam bila u stanju sama svladavati sve poteškoće i probleme ne samo one koje su se ticale moje profesije nego i ostale. Sa pjevačicom u karijeri nije lako živjeti jer postoji i drugi koji mora žrtvovati svoje zvanje da pripomogne uspjehu drugog.

16. Što je najteže u poslu pjevača?

Najteže u tom zvanju je nositi se sa stalnim stresom i biti discipliniran u svojim postupcima. Kao pjevačici bilo mi je teško podnašati ekstremne temperaturne oscilacije. Npr. iz Moskve gdje je temperatura bila minus 15, a kada sam stigla u Taškent u Uzbekistanu, temperatura je bila plus 25 i nekoliko sati razlike u vremenu. Strah za glas radi tih promjena je uvijek prisutan što nije čudo kada se nastupa u takvim uvjetima.

17. U zagrebački angažman ste se vratili 1966., a zatim postali i redoviti profesor na zagrebačkoj Glazbenoj akademiji. Kakva su Vam pedagoška iskustva?

Maestru Vladimiru Kranjčeviću sam dužna veliku zahvalnost jer me nagovorio da još u aktivnoj fazi mog nastupanja u operi prihvatim mjesto pjevačkog pedagoga u muzičkoj školi Vatroslav Lisinski gdje je on bio ravnatelj. Tamo sam podučavala četiri godine a zatim prešla u Muzičku akademiju gdje sam dvadesetiosam godina imala status redovitog profesora. Iz zdravstvenih razloga prekinula sam taj nadasve lijepi, interesantan i odgovoran posao.

18. Koja je Vaša poruka studentima pjevanja? Što je potrebno da se postane kompletan pjevač?

Poručujem mladim pjevačima da ne prihvaćaju uloge za koje misle da ih neće moći dobro svladati. Tako je mnogo pjevača završilo karijeru prije nego što ju je tek započelo. Da se postane kompletan pjevač potrebno je stalno raditi na vlastitom izgrađivanju, a najvažnije je od svega stalni kontakt sa svojim pedagogom i povremenim pregledom kod laringologa. Ni jedan pjevač se ne može pouzdati u vlastitu kontrolu koja može biti varljiva jer se mi čujemo drukčije kako nas čuju naši slušaoci.

19. Što mislite o današnjim modernim opernim produkcijama i inscenacijama?

O današnjim modernim opernim produkcijama mislim samo negativno. Današnji operni režiseri stavljaju sebe u prvi plan i izmišljaju apsurdne režije jer žele pod svaku cijenu biti „moderni“ pa tako njihova režijska koncepcija nije u skladu ni sa muzikom ni sa sadržajem opere i svaka čar i ljepota slušanja i gledanja bude upropaštena.

20. Također ste i jedna od važnih sudionica i kreatorica Varaždinskih baroknih večeri.

Bila sam od prvih sudionika na Varaždinskim baroknim večerima koje je prije 37 godina osnovao maestro Vladimir Kranjčević.

21. *Znamo da ste u svojoj karijeri osvojili niz nagrada. Koja Vam je ipak najdraža?*

U mojoj cijeloj karijeri primila sam brojne nagrade i priznanja, a najdraža mi je ona „Milke Trnine“. 1993. godine primila sam nagradu „Vladimir Nazor“ za životno djelo, nagradu za životno djelo Varždinske županije, zatim odlikovanje redom „Danice Hrvatske“ s likom Marka Marulića, te 2003. godine odlikovanje redom „Hrvatskog pletera“.

22. *Vaš je život sigurno bio pun zanimljivih događaja. Biste li htjeli ispričati koju aneddotu?*

Jedna mi je ostala u trajnom sjećanju. Nakon mog prvog dolaska iz Berlina u moje selo Seketin jedna vremešna seljanka, koja sigurno nikad nije čula za operu, pitala me: „Ti sigurno vani najviše zarađuješ sa napojnicama?“

23. *U čemu je tajna uspjeha, kako ostati dugo na sceni?*

Tajna dugog ostanka na sceni je stalno nastojanje i kontinuirana želja za napredkom i nikad biti zadovoljan sa postignutim rezultatima. Vrlo rado помаžem savjetima mladom naraštaju i to samo onda ako me se pita.

24. *Da danas poželite nešto otpjevati, što bi to bilo?*

Da sam mlada vrlo rado bi otpjevala Santuzzu, Charlottu u *Wertheru* ili Amneris koju sam najčešće pjevala u mojoj dugogodišnjoj pjevačkoj karijeri.